

Fig. 39. Molenplein 18-19. Voorgevel

DOORSNEDE A-B.

Fig. 40. Molenplein 18-19. Lengtedoorsnede

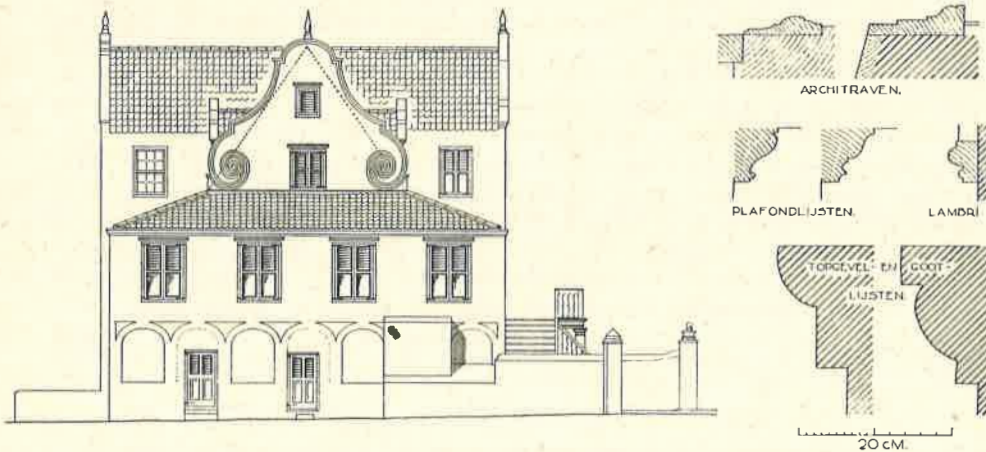

Fig. 41. Molenplein 18-19. Oostelijke zijgevel en details uit- en inwendig

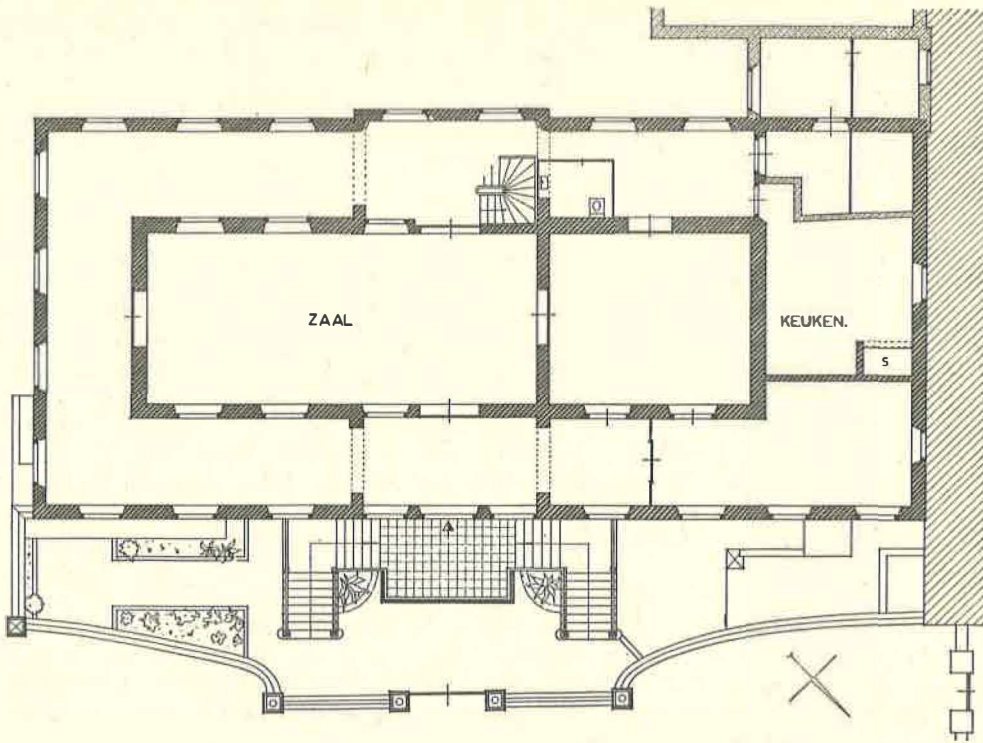

Fig. 42. Molenplein 18-19. Plattegrond benedenverdieping

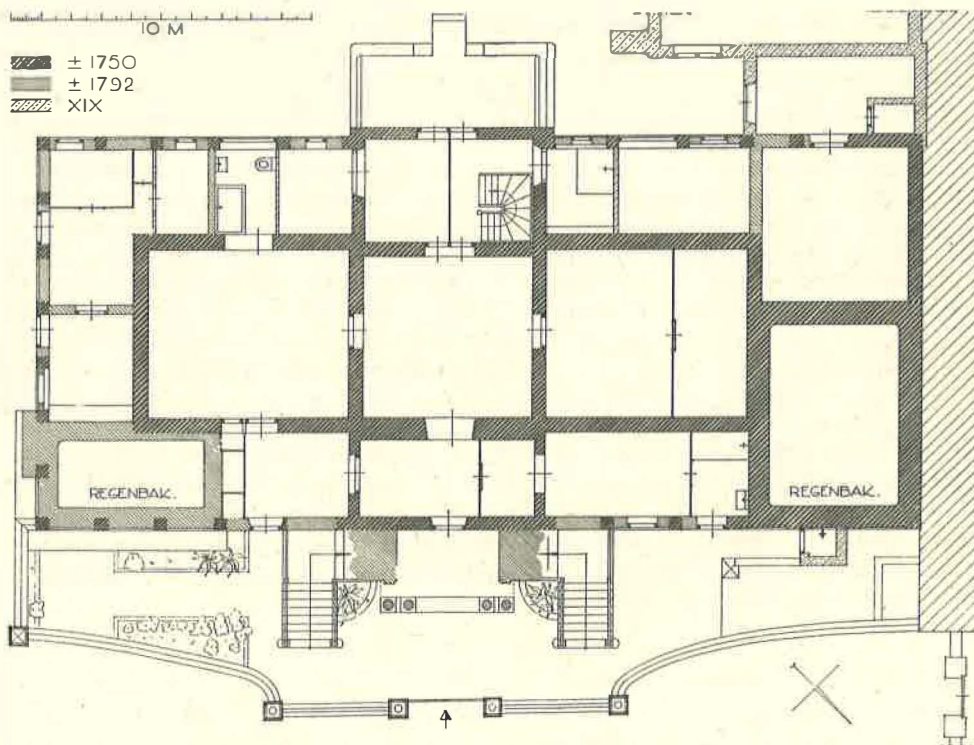

Fig. 43. Molenplein 18-19. Plattegrond hoofdverdieping

Het omstreeks 1750 als koopmanshuis gebouwde pand, dat als een der best bewaarde en meest karakteristieke op het eiland mag gelden (fig. 39-43; afb. 202-203, 205, 207-209), was met het bijbehorende terrein eigendom van de heer Cornelis Marius Boom (†). Deze bewoonde de hoofd- en zolderverdieping doch had het overgrote deel gelijkstraats en de gewijzigde bijgebouwen op de zuidwesthoek als woningen verhuurd. Thans is helaas sprake van een bestemming tot kantoorgebouw, die dit gaaf bewaarde pand ernstig dreigt te schaden. Van het oorspronkelijke erf is het oostelijk gedeelte in 1938 verkocht, waardoor aan die zijde een hoge ombouwing is verzezen.

LIGGING

De opvallende plaats van het huis werd volledig bepaald door de ligging op de hoek van

de haven bij het inkomen van het binnenwater de Kreek, later meest Rifwater genoemd, op de gronden van de toenmaals daar staande korenmolen 'de Vreede'. Door de voorschriften bij de bouw kon de oostpassaat die nu sinds lang verdwenen molen toch blijven bereiken over de ten noorden belendende Bleek. Met het oog op het tegenovergelegen Fort Amsterdam vond blijkbaar de bouw plaats op de het verst daarvan verwijderde noordwesthoek van het beschikbare terrein; tevens werd daardoor opslagmogelijkheid aan het water verkregen. Door met name de bijna gehele demping van het oostelijk gedeelte van het Rifwater en de in het tweede kwart dezer eeuw ten zuidoosten verrezen hatelijke bebouwing komt deze situatie niet meer geheel tot haar recht. Wijzigingen in of kort na 1792 accentueerden echter blijvend de toen tot front geworden achterzijde aan het destijds reeds bestaande Molenplein.

LITTERATUUR EN BRONNEN

Enige bijzonderheden over de totstandkoming zijn te vinden in een artikel van P. A. Euwens O.P. in de 'Amigoe di Curaçao van 16 november 1907' over die voormalige korenmolen, overgenomen door Hamelberg in zijn Aanteekeningen (120 B 5 VI). Teenstra (I, 78) vermeldt het huis als eerste onder de voornaamste particuliere huizen van Otrabanda, van het zuiden aftellende, als dat van Mevrouw de Weduwe Smit aan het Molenplein; de stenen romp van de maïsmolen stond toen tengevolge van een proces reeds sedert 1816 zonder wieken en zwichtstelling. Op de kaart bij de memorie van de generaal Van Burmania van 14 november 1751, die trouwens de civiele bebouwing slechts globaal aangeeft, staat op dit punt alleen nog de molen – ook volgens andere afbeeldingen, waarop deze min of meer zichtbaar is, een vrij hoge bovenkruier met stelling. De zeer nauwkeurige kaart van S. Geerts uit 1754 geeft daarentegen tevens het nieuwe huis op zijn terrein duidelijk aan.

De volledige transport- en rooibrieven in het bezit van wijlen de heer C. M. Boom leverden, ook tengevolge der bijzondere ligging, ongemeen veel gegevens over de bouw en de latere geschiedenis.

Op 11 juni 1733 had Gijsbert Roelen Cales – bekend als kerkmeester van de St. Annakerk op Otrabanda – bij vergunning ter Kamer Amsterdam van de W.I.C. octrooi verkregen tot het oprichten van een korenmolen op hem daartoe aan de overzijde der haven op de zuidwesthoek ter beschikking gestelde grond. Die plaats moet toenmaals zeer gunstig zijn geweest. Blijkens de kaart van Geerts had op Otrabanda bebouwing voornamelijk nog slechts meer achterwaarts plaats gevonden aan de tegenwoordige Sebastopolstraat, rondom de Breedestraat en noordelijk langs de haven. Het terrein aan de zeezijde recht tegenover het Fort Amsterdam was hiervan nagenoeg vrijgehouden. Geheel in de lijn der plaatselijke traditie lag nu echter, dat toch weer werd getracht de grond tot het uiterste productief te maken en daartoe ook ietwat gezochte argumenten niet geschuwd werden.

Op 27 januari 1746 verkocht Cales aan de kapitein Dirk van der Meer 'een gedeelte van welgemelde stuck gronds, zijde een punt of uythoek, geleegeen zuydoost ende zuydoost ten zuyden van welgemelde molen op de hoek van de haven ende het binnewater, de Kreek genoemt, met overgiftte omme op 't zelve een huys te mogen bouwen ongeveer tachtig à vijf en tachtig voet langh en ses en twintigh à seeven en twintigh voeten breed, met deszelfs frontespies ofte breete van vooren langs het voornoemde binnewater, desselfs uytzicht van vooren hebbende naar de zee; ende dannog tot meerder vrijheyte van 't voorn. gebouw een distancie van gronden van twintigh à twee en twintigh voet, uyt de muren van 't huys te rekenen en aan de oost tot 't water van de haven toe . . . zullende welgemelde gebouw mogen werden opgehaalt tot twee verdiepingen ende een dak daarboven, tot welke hooghte het zal mogen zijn en blijven, naardien den comparant na naeuwkeurige inspectie ende examinatie heeft ondervonden, dat al zulken gebouw in 't geheel of ten deelen geen nadeel kan toebrengen tot de molen door hem comparant werdende gepossideert als zijnde de strecken van de wind ten dienste van de molen vrij en onbelemmert ter contrarie van al hetselve de molen verbeteren ende omwillen van alle stank en vuyligheit met welke de voornoemde uythoek of punt anders werd belemmert'. Nog dezelfde dag werd inderdaad deze voor de fiscaal verleden akte volgens de eis door de gouverneur Faesch in het Fort Amsterdam bevestigd.

Alle transporten van het huis geven daarna een vrijwel eensluidende omschrijving er van, doch doen zien, dat allengs bijgebouwen verrezen. Bij de eerste verkoop op 24 juni 1774 door Maria Smith, laatstelijk weduwe van Dirck van der Meer aan Catharina van Uytrecht, weduwe van Samuel Striddels

GESCHIEDENIS

voor 6.000 pesos geeft de rooimeester Anthonys Beaujon de volgende aanduiding: 'een stuck gronds met den opstal van een huys en desselfs galderijen en afdak, zijnde geleegeen aan de oversijde van deese haven aan de punt off uythoek van het binnewater de Kreek genaamd, strekkende deese grondt en huysinge 18 voeten om de west aan de oostkant van de moolen genaemt de Vreede met een eygen gemetselde tranqueermuur en loopende dan zuydt en noordt in een rechte leijn tot aen genoemde binnewater, leggende verders dit stuck grondt bezuyden de bleek in een eygen tranqueer tot aan de waterkandt'.

Enige jaren later wordt de toch altijd geëxponeerde situatie tegenover de hoofdforteres en nabij de molen duidelijk. Op 15 april 1777 protesteert de zoon en erfgenaam Gerard Striddels bij de fiscaal tegen een interdict van 7 april om 'niet voort te varen met 't begonnene werk van een magazijn off pakhuys op de hoek van zijn tranqueer aan de oversijde deeser haven bij 't inkoomen van de Kreek en waarvan bereyds het fundament heeft doen leggen', dat zelfs weer afgebroken zou moeten worden. Een getuigenverklaring op 16 april van enige burgers en ingezetenen maakt nog duidelijker, wat precies geschiedde. 'Dat het opbouwen van een grosmagazijn of pakhuys waervan het fundament door Gerard Striddels bereyds is doen leggen op de hoek van sijn woonhuys aan de oversijde deser haven bij het inkoomen van de Kreek niet alleen op het bestek van sijn vijver die hij heeft doen opvullen is, maar dat het gebouw nog wel ruym 8 à 10 voeten verder na binnen sal komen te staan als het pakhuys staande aan d'suydkant van zijn voorn. woonhuys met d'gevelsy naar 't binnewater. Dat ook het opbouwen van soodanig een magazijn als voorzegd is, geenszins aan de molen de Vreede genaamt eenig beleth of leeth kan aanbrengeen en veel minder nog aan de fortressen deeser haven'.

Grote veranderingen aan het huis zelf vonden eerst plaats na de publieke verkoop op 31 mei 1790 door weesmeesteren als redders van de gemene boedel van Gerard Striddels en Catharina Seenberg van 'al 't licht en eygendom' aan Adriaan Webb voor 14.002 pesos, met als borg diens schoonzoon Gerardus Duykink. Onder de schuldbekentenis van die datum staat namelijk 'Na den inkoop van het huys heeft de Hr. Duykink de muur voor het huys getrokken, ballacon en huysdeur van vooren ende groote glaase vensters, galderijen naderhand oost en west geslooten, poorten gemaakt ende reparaties gedaan met de nieuwe stalling aan de waterkant na de suyd van de mool tot aan de hoek van het terrein na de oost'. In de overdrachtsakte van Raaden van 29 oktober 1790 wordt nu gesproken van 'een stuck gronds met den opstal van een huys en deszelfs galderijen, combuys, pakhuisen, regenbakken en afdakken'. Op 17 januari 1792 wordt nog ingevolge het rapport van rooimeesters door gouverneur De Veer aan Gerardus Duykink op zijn verzoek omtrent de verbetering van zijn huis van 15 januari toegestaan 'om te mogen benoorden sijn behuysing en tranqueermuur vooruyt te springen op Comp. of precario-grondt de breete van ses voet, vervolgens oost en west waeruyt het middelste van zijn thans aldaar geplaatst zijnde poort ses voet maakt twaalf voet voor de breete'.

Wellicht waren de benarde omstandigheden der volgende jaren oorzaak, dat Duykink reeds op 28 juli 1799 'al het sigt en eigendom' aan Louis Schleum voor 17.500 pesos verkocht en daarna deze 17 juli 1807 aan Mejuffrouw Clara Hoezeer, eerst wed. van Meurenberg, nu van Jan Baptist Primet voor slechts 14.000 pesos, terwijl de omschrijving van rooimeesters van gebouw en terrein toch geheel dezelfde is. In haar bezit trof Teenstra nog het huis. Op 9 december 1850 (!) verkoopt Jens Eskildsen, blijkens testament van 29 april 1846 executeur van de boedel van Mejuffrouw Clara Isabella Hoezeer, gehuwd geweest met Adolf Frederik Meurenberg, daarna met Jean Baptist Primet en laatst weduwe van Jan Smit, het pand voor f 12.000 aan Cornelis Conradi, die het vervolgens 12 mei 1860 voor f 22.000 (!) overdraagt aan Wilhelm Gottlob Friedrich Hellmund. De laatste heeft in alle geval weer langdurig van dit bezit kunnen profiteren. Eerst 10 december 1905 werden deze goederen van hem en zijn kinderen, bezwaard met drie hypotheeken van de Curaçaosche Hypotheekbank, in publieke veiling verkocht aan Leon Vidal Peyba als voorzitter dezer hypotheekbank voor slechts f 10.000. Hierna volgde 30 augustus 1907 de eigendomsovergang aan Johannes Isaak Boom, overleden 17 december 1915. Uit diens onverdeelde boedel kwam het door aankoop van de aandelen der drie andere kinderen uiteindelijk op 16 december 1925 geheel aan Cornelis Marius Boom, overleden in 1958.

Tijdens het bezit van de familie Boom is het huis verhuurd geweest aan een arts, waartoe toen bijna alle schuiframen door shutters zijn vervangen.

ALGEMEEN ASPECT

Bouworde en indeling zijn die van een huis aan de rand van een buitenwijk van de Willemstad en vinden verder geredelijk verklaring in de vermelde historische feiten. Het werd evenals de eigenlijke stadshuizen een pand met verdiepingen, waarbij hier de

grootste ruimte-ontwikkeling in de breedte en niet in de hoogte kon worden gezocht. De vrije ligging op eigen omsloten erf bood gelegenheid de kern, onder hoog zadeldak tussen sluitgevels, ook aan de korte zijden met galerijen te omringen. De grote breedte noodde daarbij aan de lange zijden middengedeelten hoger op te trekken en met topgevels af te sluiten, zodat hun dwarse zadeldaken in het hoofddak insnijden. Hierdoor kwamen dus alleen de oostelijk en westelijk omgaande galerijgedeelten onder aflegeringen van het hoofddak of opzij lessenaarsdaken te liggen en kregen slechts de daarboven gelegen schilden van het hoofddak een dakkapel. De verschillend behandelde geveltoppen en de nog sierlijker bekroningen der dakkapellen dragen veel bij tot de levendigheid van de aanblik. De geelachtige overpleistering contrasteert voorts aangenaam met de gewitte lijsten van vensters, deuren, toppen, enz. Het huis is van breuksteen van het eiland opgetrokken, waardoor de buitenmuren een goede 40 cm, de meer dragende der kern \pm 56 cm zwaar zijn. Op alle dakschilden liggen nog de traditionele zwart verglaasde pannen, waartussen gesmoorde en enige rode voorkomen. In overeenstemming met de veel ruimte innemende dubbele bordestrap uit 1790 e.v. springt volgens de in 1792 verkregen vergunning het hek aan het Molenplein in het midden naar voren.

MATEN EN INDELING

De afmetingen overschrijden niet onbelangrijk de boven aangegeven grenzen, ook bij veronderstelling, dat de voetmaat de op het eiland meest gebruikelijke grootste, dat is Rijnlandse was. De maximaal toegelaten omvang zou dan 26,6815 bij 8,4753 m bedragen, doch de werkelijke afmetingen zijn 29,65 bij 13,10 m. Hiervan valt op de galerij 3,30 m; aan de westzijde is deze echter 4,90 m breed. Feitelijk zijn ook de hoger opgetrokken middengedeelten der kapverdieping in strijd met het voorgeschrevene. Een eenvoudige berekening leert, dat de genoemde afmetingen evenmin betrekking kunnen hebben op alleen de kern van het huis. De bij alle transporten terugkerende omschrijving van een huis met zijn galerij(en) en afdak moet eenvoudig een herinnering betekenen aan de tijd, toen nog niet elk huis dadelijk van galerijen werd voorzien, doch deze nog een toevoeging betekenden. De vermelding bij de veranderingen in 1790 'galerijen oost en west gesloten' kan ook niet anders betekenen dan dat toenmaals tenminste beneden open galerijgedeelten de hogere gesloten middenpanden flankeerden. De onderlinge aansluiting der muren wijst voorts uit, dat de kern en de hoger opgetrokken gedeelten van de omgang niet eerst alleen bestaan kunnen hebben. De voornaamste zware regenbak aan de westzijde van de omgang vormt verder een onafscheidelijk geheel met de belendende muren. Als enig mogelijke conclusie blijft, dat aan de contractuele bepalingen niet geheel de hand is gehouden. Zulks blijkt ook reeds uit de omstandigheid, dat wel alle grond tot aan de haven toe is verkregen, overigens echter het huis geenszins door 20 à 22 voet vrij terrein wordt omringd maar dit veeleer in een hoek van het bouwterrein is terechtgekomen.

De indeling houdt verder nauw verband met de oorspronkelijke gerichtheid van het huis en het uitzicht naar de zeezijde. Ten behoeve daarvan is zelfs van een strikte symmetrie afgezien. De enige oorspronkelijke verbinding met de bovenverdieping is een houten spiltrap in het risalietsgewijs uitspringende vroegere voorhuis aan de Rifwaterzijde (afb. 207), dat thans door de dubbele bewoning in tweeën is gedeeld doch waarvoor nog borstweringen de entree accentueren. De benedenverdieping moet in opzet vrijwel geheel voor opslag bedoeld zijn. De kern bestaat namelijk uit een ongeveer vierkante midden- en twee gelijke rechthoekiger zijruimten, die slechts uit doorgangen

licht kunnen ontvangen. Op de hoofdverdieping bevindt zich in de kop, boven de centrale en oostelijk belendende benedenruimte, de essentiële grote zaal van 13 bij 5,60 m, die aldus zijn deuren aan het westelijk uiteinde in de as der ingangspartijen heeft en door de smallere galerijen is omringd (afb. 208); terwijl aan de westzijde, waar schuin boven de grote regenbak de keuken ligt, de galerij breder is. Zodoende komen op deze verdieping aan de lange zijden naast de hoge middengedeelten naar het oosten twee en naar het westen drie vensters.

DETAILLERING

Uitwendig komt het onderscheid in belangrijkheid van ligging tot uiting in de verschillende behandeling der topgevels. Evenals bij vele Hollandse gebouwen uit de 18de eeuw heeft de voornaamste, naar de levendige havenzijde gekeerde zijgevel een in- en uitgezwenkte top met staande voluten en gebogen deklijst. De westelijke zijgevel kreeg daarentegen evenals de middenrisaliet aan de Rifzijde slechts een puntgevel, voorzien van de op Curaçao zo populaire afdekking met een door lijstwerken gevormd topje en afsluitende pijnappel op het bovenste segment. Het valt nu echter op, dat de niet uitspringende middenpartij aan het Molenplein eveneens een dubbelgezwenkte top verkreeg, welks afdekkende lijsten aan het bovineinde uitlopen in voluutspiralen met daarop de onmisbare pijnappel in de trant van de gevel aan het Waaigat van het huis 'de Sola' (afb. 210 en fig. 54). Men is daarom geneigd zich af te vragen, of deze afsluiting wellicht niet eerst dateert uit de tijd der belangrijke veranderingen in 1790 e.v.

De evenzo dubbel geknikte, in een spitse punt uitlopende siertoppen der dakkapellen zijn in alle geval een aantrekkelijk oorspronkelijk element. Het karakter van het huidige front wordt verder sterk bepaald door de toevoegingen tegen het einde der 18de eeuw: de reeds genoemde rechthoekig zwenkende trappen en hun op gekoppelde zuilenparen rustend bordes, alle voorzien van baluster-balustrades, dat toegang geeft tot de hoofdingang met bovenlicht op de verdieping. Ook de dubbele spijlenhekken met gebogen deklijst tussen hekpalen met bekronende lijstwerken, die bij het middelste hek in een knop eindigen, zouden zeer wel tot die tijd of anders de eerste helft der 19de eeuw kunnen opklimmen.

Het maakt voorts de indruk, dat ook inwendig in deze periode het één en ander werd gewijzigd. De tweede regenbak op de noordoosthoek beneden, kennelijk door verzwarende der muren achteraf na dichting van openingen ontstaan, zagen wij reeds in 1790 vermeld. De spiltrap is blijkens haar aanzet, gezwenkt beloop en profielen denkkelijk uit de bouwtijd. In het meest gave interieur, de grote zaal (afb. 208), zal dit het geval zijn met de lambris, de rondbogige deuren, alsook de vlakke houten zoldering en het omlopende fijn gesneden profiel daaronder. De vlakker geprofileerde kozijnen waarin gelukkig bewaarde schuiframen naar de galerij, met boven en beneden twee maal vier staande ruiten, van 27 bij 38 cm, zouden reeds identiek kunnen zijn met de 'grote glaesevensters' uit 1790, uit welke tijd op zijn vroegst hun omlijstingen met zitbanken in de vensternissen dateren. De omgaande galerij heeft als vanouds een eenvoudige ziende bekapping doch verkreeg in het jongere door bogen ingevatte halgedeelte aan het bordes in de moderne tijd een plafond van geperste platen.

SUMMARY

The building at Nos. 18-19 Molenplein, which stands on the terrain of the former mill 'De Vrede' and which had its yard bordering on Rif Water, is one of the best preserved and most characteristic merchants houses. At present its ground storey, formerly a warehouse, and its annexes serve as separate dwellings.

Thanks to a complete set of title-deeds which have been preserved, the history of the

building can be traced in detail. The house must have been constructed shortly after the naval captain Dirk van der Meer had purchased the terrain in 1746.

The house, which is free-standing, consists of an elongated core surrounded by continuous galleries, which are seemingly interrupted on both fronts by transept-like structures. The building was originally oriented towards the water, its large hall being situated in the head behind curved gable facing the harbour. Its entrance was in the ressaat facing Rif Water.

After the house changed hands in 1792 it underwent considerable changes: its landward front was given prominence by constructing a new entrance with stately stairways in the central wing and adorning its upper part with curved gablelines, ending in connected spirals. At the same time the arches of the galleries before the ground storey were walled up.